

УДК 159.923.2

DOI 22185186.2019.1.14

*Олена Вавринів,
Марта Маковецька*

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ Я-КОНЦЕПЦІЇ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Надзвичайно важливим у сфері професійної підготовки є питання, пов'язані з формуванням Я-концепції особистості майбутніх фахівців. У психологічних дослідженнях уявлення про Я-концепцію досить різноманітні. Одні дослідники більше уваги приділяють вивченню Я-образу, інші вивчають проблеми самоствавлення і його структуру, а також будову самосвідомості, досліджують структуру Я-концепції.

Питання Я-концепції було предметом наукових зацікавлень таких учених, як І. Андрійчук, Р. Бернс, М. Боришевський, Н. Давидюк, У. Джеймс, Е. Еріксон, П. Лігше, Ю. Орлов, А. Петровський, К. Роджерс, В. Столін, Н. Тавровецька, З. Фройд, П. Чамата, В. Ядов, М. Ярошевський та ін.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз основних характеристик Я-концепції особистості й емпірично дослідити структурні компоненти Я-концепції майбутніх рятувальників.

Погляди різних учених і їх підходи до вивчення Я-концепції не співвідносяться один з одним. Різні наукові діячі відштовхувалися у своїх дослідженнях від різних цілей і завдань, тому їхні погляди на дану категорію, її структуру та зміст настільки суперечливі. Також багато дослідників ставлять проблему Я-концепції вузько спеціально, у рамках свого конкретного наукового підходу [4].

Першим дослідником поняття «Я-концепція» був У. Джемс. На його думку, глобальне особистісне Я містить у собі дві складові: Я-свідоме (чистий досвід) та Я як об'єкт (зміст цього досвіду), які існують суміжно. Згодом другу складову глобального Я почали називати Я-концепцією чи Я-образом [6].

Р. Бернс пояснює поняття «Я-концепція» як сукупність уявлень та установок індивіда, спрямованих на себе, в поєднанні з їх оцінкою, та стверджує, що Я-концепція є багаторівневим утворенням, структуру якого можна представити у вигляді трьох Я особистості:

1. Реальне Я – це уявлення індивіда про себе в даний момент. Такі уявлення можуть бути як справжніми, так і хибними.

2. Ідеальне Я – це уявлення про те, яким індивід прагне стати.

3. Дзеркальне Я – це уявлення індивіда про думки щодо нього з боку інших людей [2].

Крім трьох основних модальних установок, запропонованих Р. Бернсом, багато авторів виділяють ще одну, яка відіграє особливу роль – конструктивне Я (Я в майбутньому). Основною його властивістю є спрямованість у майбутнє і побудова проєктивної моделі [2]. Схоже визначення Я-концепції зустрічається і в психологічному словнику за редакцією А. Петровського, де Я-концепція визначається як установки щодо себе самого, а також цілісний, не без внутрішніх суперечностей, образ власного Я. На основі цього індивід формує взаємини з іншими людьми та ставлення до себе [11, с. 475-476].

Н. Давидюк [5] і Н. Тавровецька [10] порівнюють поняття «Я-образ» та «Я-концепція» та вказують на те, що ці поняття потрібно розглядати переважно з двох позицій: як синонім самосвідомості та як результат безпосереднього розвитку самосвідомості особистості.

І. Андрійчук зазначає, що Я-образ є когнітивною складовою Я-концепції, а сама Я-концепція – це відносно стабільна система уявлень індивіда про себе, на основі якої він будує взаємодію з іншими людьми і ставиться до себе [1].

М. Боришевський Я-образ розглядає в процесі самопізнання й емоційно-ціннісного ставлення людини до себе; як рівень самосвідомості, при якому людина досягає зрілого усвідомлення сутності власної особистості. Він стверджував, що Я-концепція – це динамічна система уявлень особистості про себе, які існують в усвідомленій і неусвідомленій формах у поєднанні з їх емоційно забарвленою оцінкою і поведінковою реакцією, чинником яких виступають уявлення про себе та їх оцінка [3].

Відповідно до поглядів В. Століна, Я-образ та Я-концепція не є повністю синонімами, проте вони не несуть у собі певних фіксованих відмінностей, а тому використовуються як синоніми. Вчений вважає, що самосвідомість та Я-образ чи Я-концепція є нерозривними та взаємопов'язаними. Самосвідомістю він називає процес, за допомогою якого людина пізнає себе і ставиться до себе самої; при цьому самосвідомість характеризується своїм продуктом – уявленням про себе, тобто Я-образом або Я-концепцією. Проте пізнає не самосвідомість людини, а сама ж людина, яка володіє свідомістю та самосвідомістю, користуючись при цьому цілою системою внутрішніх засобів і уявлень, образів, понять, з-поміж яких важливу роль виконують уявлення людини про себе саму: особистісні риси, здібності, мотиви. Це свідчить про те, що уявлення про себе водночас є не лише продуктом самосвідомості, а й суттєвою умовою її розвитку [9].

I. Кон розглядає рефлексивне Я індивіда, розуміючи його саме як соціальну установку і вкладає в нього:

1. Фізичні характеристики, з допомогою яких індивід сприймає й описує власне тіло і зовнішність;

2. Певні самооцінки своїх соціально-психологічних якостей, зокрема диспозиції, з допомогою яких індивід описує соціально-психологічні якості, відповідаючи на питання «який Я?»;

3. Соціальну ідентичність, тобто вказівка на ті групи, статуси та категорії, до яких належить індивід і які складають його різні «ми» [7].

Більшість психологів стверджують, що Я-концепція як установка всіх уявлень про себе складається з трьох базових компонентів: когнітивного, емоційно-оцінного та поведінкового.

До змісту когнітивного компонента належать уявлення індивіда про себе самого. Уявлення індивіда про самого себе здаються йому переконливими незалежно від того, чи ґрунтуються вони на об'єктивному знанні чи суб'єктивній думці, чи є вони щирими чи помилковими.

Основною складовою емоційно-оцінного компонента виступає самооцінка як афективна оцінка уявлень особистості про себе саму. Самооцінка породжує такі підструктурні складові, як самоствавлення, самоповага чи самозневага, почуття власної цінності чи комплекс неповноцінності.

В основі поведінкового компонента є поведінкова реакція, яка виникає в результаті неперервної взаємодії перших двох компонентів: образу Я й емоційно-оцінного компонента [8].

Основними чинниками, які впливають на формування Я-концепції, є: відносини із «значущими іншими» (сім'я та ті, хто відіграє в житті особистості велику роль), самооцінка, рівень домагань, рефлексія, ідентифікація, самоконтроль, самосвідомість, самопізнання.

Під терміном «значущі інші» розуміють людей, важливих для особистості внаслідок того, що вона відчуває їхню здатність безпосередньо впливати на її життя. Їхня думка має велике значення, вони впливові. Рівень впливу цих людей на особистість залежить від ступеня участі в її житті, соціальної підтримки, близькості відносин, а також від влади й авторитету, якими вони користуються в навколишніх [4].

Рефлексія дає змогу відобразити не лише свій образ Я, але й усвідомлювати сутність своєї взаємодії з іншими людьми. У сфері міжособистісних взаємин рефлексія є важливим компонентом моральності поведінки індивіда.

Самосвідомість є не менш важливим чинником, який впливає на формування Я-концепції рятувальника. Вона розвивається під час самостереження, критичного ставлення до себе, оцінки своїх позитивних і

негативних рис, самовладання й відповідальності за свої вчинки. Власне самосвідомість пов'язана зі здатністю до рефлексії, до погляду на себе ніби «збоку». В основі самосвідомості лежить здатність людини відрізнити себе від своєї власної життєдіяльності, що виникає у спілкуванні при формуванні первинних способів людського буття [2].

Через самопізнання людина приходять до певного знання про саму себе. Ці знання входять до змісту самосвідомості як її серцевина. Спочатку вони існують у вигляді окремих ситуативних чи випадкових образів себе, які виникають у конкретних умовах спілкування та діяльності. Потім ці образи інтегруються у більш або менш цілісне й адекватне уявлення про власне Я [4].

Самооцінка виявляється у ставленні людини до своїх здібностей, зовнішності, особистісних якостей, тобто особистісне судження про власну цінність, має комплексний характер, оскільки розповсюджується на різні прояви особистості: інтелект, зовнішні дані, успішність у спілкуванні. Вона є динамічною, тому що може змінюватись упродовж життя.

Самооцінка може мати різні рівні усвідомлення. Її характеризують за такими параметрами: за рівнем (висока, середня та низька самооцінка); за співвіднесенням із реальними успіхами (адекватна й неадекватна (завищена та занижена)); за особливостями будови (конфліктна та безконфліктна) [4]. Під ідентифікацією розуміють спосіб пізнання, при якому встановлюється подібність об'єктів шляхом знаходження спільного і відмінного в їх ознаках.

Ми провели дослідження структурних компонентів Я-концепції майбутніх рятувальників – курсантів першого курсу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. У дослідженні взяли участь 40 респондентів віком 17–18 років.

Основною методикою нашого дослідження була методика «Хто Я?» (М. Кун, Т. Макпартленд), із допомогою якої ми визначили когнітивний компонент структури Я-концепції. Ми отримали такі результати: 60% – соціальна ідентичність; 40% – особистісна ідентичність.

Результати дослідження когнітивного компонента структури Я-концепції майбутніх рятувальників за методикою «Q-сортування» (В. Стефансона) показали, що 20% респондентів є товариськими, 20% – незалежними; 17% – нетовариськими; 15% – залежні від думки інших осіб; 14% – під час конфліктів уникають «боротьби»; 14% – навпаки, приймають «боротьбу».

Емоційно-оцінний компонент структури Я-концепції майбутніх рятувальників дозволяє дослідити методика «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенка). За шкалою тривожності ми отримали такі результати: у

30% респондентів низький рівень тривожності, вони спокійні та врівноважені, доводять справи до кінця; 67% респондентів мають середній рівень тривожності; у 3% респондентів – високий рівень тривожності, який характеризується постійною напруженістю і почуттям неспокою. За шкалою фрустрації отримано такі результати: 55% курсантів мають низький рівень фрустрації, у 45% – середній рівень фрустрації, високого рівня фрустрації не виявлено. За шкалою агресивності ми отримали такі результати: 7% респондентів не є агресивними, у 68% – середній рівень агресивності, 25% досліджуваних є агресивними. Отримані результати свідчать про те, що 7% із них є спокійними і витриманими; 68% мають середній рівень агресивності, що виявляється у зміні настрою, такі люди намагаються стримувати свою агресію; 25% із них є агресивними, невитриманими, в них є труднощі при спілкуванні з людьми. За шкалою ригідності ми отримали такі результати: 15% респондентів – із низьким рівнем ригідності; у 70% респондентів – середній рівень ригідності; 15% респондентів мають високий рівень ригідності.

Емоційно-оцінний компонент структури Я-концепції ми перевірили також за методикою «Дослідження самооцінки» (А. Прихожан). За шкалою самооцінки отримано такі результати: 15% досліджуваних мають низьку самооцінку, у 80% респондентів – середня самооцінка, 5% досліджуваних – із завищеною самооцінкою. За шкалою рівня домагань ми отримали такі показники: 77% респондентів – із середнім рівнем домагань, а у 23% – високий рівень домагань, низького рівня не виявлено.

Поведінковий компонент структури Я-концепції майбутніх рятувальників ми визначали з допомогою методики «Діагностика схильності до конфліктної поведінки» (К. Томаса). Ми отримали такі показники: 8% респондентів уникають конфліктів; 27% – обирають тактику суперництва з іншими; 23% – намагаються досягти компромісу під час конфліктних ситуацій; 27% респондентів намагаються співпрацювати з іншими; 15% респондентів пристосовуються до конфліктної ситуації.

Кореляційний аналіз дозволив виявити кореляційні зв'язки (критичний коефіцієнт кореляції Пірсона на рівні значущості $p=0,05$) між соціальною ідентичністю особистості та шкалою уникнення «боротьби» ($r=0,277$), а також шкалою пристосування ($r=0,258$), тобто чим більша соціальна ідентичність, тим більше пристосування й уникнення «боротьби». Курсанти, які орієнтовані на виконання соціальних ролей, уникають протистоянь між собою та з оточуючими і намагаються пристосовуватися до певних ситуацій, які виникають (когнітивний і поведінковий компоненти).

Також виявлено кореляційні зв'язки на рівні значущості $p=0,05$ між показником особистісної ідентичності та шкалами уникнення «боротьби» ($r=0,277$) і пристосування ($r=0,258$). Це свідчить про те, що особи із високим рівнем особистісної ідентичності частіше використовують пристосування й уникнення «боротьби». Курсанти, які почувуються комфортно у своїй ролі в даний момент, також уникають протистоянь і пристосовуються до ситуацій, які виникають.

На рівні значущості $p=0,05$ встановлено кореляційні зв'язки між шкалою залежності та шкалою уникнення «боротьби» ($r=0,277$), тобто тенденція до залежності в курсантів визначена як внутрішнє прагнення до прийняття групових стандартів і цінностей: соціальних і морально-етичних. Тенденція до уникнення «боротьби» у курсантів свідчить про прагнення зберегти нейтралітет у групових суперечках і конфліктах та про схильність до прийняття компромісних рішень (поведінковий та когнітивний компоненти).

На рівні значущості $p=0,05$ виявлено кореляційні зв'язки між шкалою товариськості та шкалами: компромісу ($r=0,289$), незалежності ($r=0,320$), прийняття «боротьби» ($r=0,253$), нетовариськості ($r=0,431$), співпраці ($r=0,242$). Це свідчить про те, що тенденція до незалежності та прийняття «боротьби» – це активне прагнення курсантів брати участь у груповому житті, домагатися вищого статусу в системі міжособистісних взаємин між курсантами, які перебувають у дружніх відносинах між собою; під час конфліктів виникає компроміс, а під час виконання якихось завдань – співпраця (когнітивний і поведінковий компоненти).

Зафіксовано кореляційні зв'язки на рівні значущості $p=0,05$ між шкалою уникнення «боротьби» і шкалами тривожності ($r=0,287$) та суперництва ($r=0,307$). Отримані результати свідчать про те, що, попри використання тенденції уникнення «боротьби», серед курсантів все ж присутнє суперництво. Також можемо сказати, що на їхню схильність до уникнення боротьби впливає тривожність.

Кореляційні зв'язки на рівні значущості $p=0,05$ також присутні між шкалами фрустрації та самооцінки ($r=0,243$), самооцінки та суперництва ($r=0,283$), а також суперництва і компромісу ($r=0,283$). За отриманими результатами можна зробити висновок, що від рівня самооцінки курсантів залежить рівень суперництва між ними та досягнення компромісу в конфліктних ситуаціях. Чим вищий рівень самооцінки, тим більший рівень фрустрації між курсантами, що виявляється у переживаннях і супроводжується труднощами на шляху до досягнення мети (емоційно-оцінний і поведінковий компоненти).

На рівні значущості $p=0,01$ зафіксований кореляційний зв'язок між шкалою незалежності та шкалою прийняття «боротьби» ($r=0,430$). Це свідчить про те, що високий рівень незалежності у курсантів збільшує схильність до прийняття «боротьби», тобто викликає активне прагнення курсантів брати участь у груповому житті, домагатися більш високих результатів у системі міжособистісних відносин (когнітивний компонент).

Також ми виявили кореляційні зв'язки на рівні значущості $p=0,01$ між шкалою тривожності та фрустрації ($r=0,674$), а також ригідності ($r=0,386$). Зі зростанням рівня тривожності в курсантів підвищується рівень ригідності та фрустрації. Фрустрація виражається в характерних переживаннях і поведінці та викликається труднощами на шляху до досягнення мети (емоційно-оцінний компонент). Фрустрованість курсантів підсилюється високим рівнем тривожності та ригідністю. Ригідні особистості при виникненні проблем не можуть раптово змінити модель поведінки та зразу скерувати всі зусилля на її вирішення.

Встановлено кореляційні зв'язки на рівні значущості $p=0,01$ між шкалою суперництва та шкалами уникнення ($r=0,431$), пристосування ($r=0,320$). Це свідчить про те, що курсанти одночасно можуть і уникати суперництва між собою, і пристосовуватися до цього типу поведінки в конфліктах (поведінковий компонент).

Таким чином, за результатами дослідження бачимо, що у майбутніх рятувальників переважає когнітивний компонент структури Я-концепції. Він виражається у зв'язках із соціальною ідентичністю, товариськістю і незалежністю. Емоційно-оцінний компонент також притаманний структурі особистості курсантів та має зв'язки із середнім рівнем домагань і адекватною самооцінкою, середнім рівнем ригідності, низьким рівнем фрустрації, середнім рівнем тривожності й агресивності. Поведінковий компонент виражається у тому, що під час виникнення конфліктних ситуацій у курсантів переважають такі типи поведінки, як співпраця та суперництво. Такі результати свідчать про розуміння курсантами своїх можливостей. Зі зростанням рівня тривожності у курсантів підвищується рівень фрустрації, що заважатиме їм іти до поставленої мети та досягати високих показників у професійній діяльності. Більшість опитуваних прагнуть зберегти нейтралітет у групових суперечках і конфліктах та схильні до прийняття компромісних рішень.

Перспективою даного дослідження є складання й апробація комплексної психокорекційної програми, спрямованої на розвиток структурних компонентів Я-концепції особистості майбутніх рятувальників.

Література:

1. Андрійчук І. П. Формування позитивної Я-концепції особистості майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки : автореферат дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. К., 2003. 23 с.
2. Бернс Р. Что такое Я-концепция. Психология самосознания : Хрест. / Ред. Д. Я. Райгородский. Самара, 2003. С. 333–393.
3. Боришевский М. И. Теоретические вопросы самосознания личности. *Психологические особенности самосознания подростка*. К. : Вища школа, 1980. С. 5–38.
4. Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції : навчальний посібник. Тернопіль, 2004. 310 с.
5. Давидюк Н. О. Образ «Я» як регулятор подружніх взаємин : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2006. 19 с.
6. Джемс У. Психология. Педагогика / Под ред. Л. А. Петровской. М., 1991. 368 с.
7. Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание. М. : Политиздат, 1984. 336 с.
8. Соловьев О. В. Структура человеческого Я в потоке времени (Я-которое-знает-о-существовании-самого-себя). *Мир психологии*. 2005. № 3. С. 79–90.
9. Столин В. В. Самосознание личности. М. : Просвещение, 1983. 288 с.
10. Тавровецька Н. І. Становлення естетичних почуттів у процесі формування Я-образу : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2009. 19 с.
11. Я-концепция. *Психологический словарь* / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. 2-е изд., испр. и доп. М. : Политиздат, 1990. С. 475–476.

References (transliterated and translated):

1. Andriichuk I. P. Formuvannia pozytyvnoi Ya-kontseptsii osobystosti maibutnikh praktichnykh psykholohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky : avtoreferat dys... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 – pedahohichna ta vikova psykholohiia (Formation of positive self-concept of the personality of future practical psychologists while training: Aythor's abstract of PhD thesis in Psychology : 19.00.07 – Pedagogical and age psychology / M. P. Drahomanov National Pedagogical University). Kyiv, 2003. 23 p. (in Ukrainian).
2. Burns R. Chto takoe Ya – kontseptsiya. Psihologiya samosoznaniya: Hrestjvftiya (What is self-concept. Psychology of self-consciousness). / Ed. by D. Ya. Raygorodskiy. Samara, 2003. P. 333–393. (in Russian).
3. Borishevskiy M. I. Teoreticheskie voprosyi samosoznaniya lichnosti (Theoretical issues of self-identity). *Psihologicheskie osobennosti samosoznaniya podroostka. (Psychological features of adolescent self-consciousness)*. Kyiv, 1980. P. 5–38. (in Russian).
4. Humeniuk O. Ye. Psikholohiya Ya-kontseptsii: navchalnyi posibnyk (Psychology of self-concept: Tutorial). Ternopil, 2004. 310 p.
5. Davydiuk N. O. Obraz «Ja» yak rehuliator podruznykh vzaiemyn : avtoref. dys... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / Prykarpat. nats. un-t im. V. Stefanyka (The image of «Self» as a regulator of marital relationships : Author's abstract of PhD thesis in Psychology : 19.00.07 / Vasyl Stefanyk Precarpathian National University). Ivano-Frankivsk, 2006. 19 p.

6. James W. Psihologiya. Pedagogika (Psychology. Pedagogy) / Ed. by L. A. Petrovskaya. Moscow, 1991. 368 p. (in Russian).
7. Kon I. S. V poiskah sebya. Lichnost i eyi samosoznanie (In search of oneself. Personality and self-identity). Moscow : Politizdat, 1984. 336 p. (in Russian).
8. Solovev O. V. Struktura chelovecheskogo Ya v potoke vremeni : (Ya-kotoroe-znaet-o-suschestvovanii-samogo-sebya) (The structure of the human Self in the time stream (I-who-knows-about-existence-of-myself). *Mir psihologii (The world of Psychology)*. Moskva, 2005. No 3. P. 79–90. (in Russian).
9. Stolin V. V. Samosoznanie lichnosti (Personality's self-consciousness). Moscow : The Enlightenment, 1983. 288 p., (in Russian).
10. Tavrovetska N. I. Stanovlennia estetychnykh pochuttiv u protsesi formuvannia Ya-obrazu : avtoref. dys... kand. psykhol. nauk: 19.00.01 / In-t psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy (Development of aesthetic feelings in the process of Self-image formation : Author's abstract of PhD thesis in Psychology : 19.00.01. / H. S. Kostiuk Institute of Psychology at Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine). Kyiv, 2009. 19 p.
11. Ya-kontseptsiya (Self concept). *Psihologicheskii slovar (Psychological dictionary)* / Ed. by. A. V. Petrovsky, M. G. Yaroshevsky. 2nd ed. Moscow, 1990. P. 475–476.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2018

О. Вавринів, М. Маковецька

Структурні компоненти Я-концепції майбутніх рятувальників

У психологічних дослідженнях різних авторів уявлення про Я-концепцію дуже різноманітні та неоднорідні. Якщо одні дослідники намагаються приділити більше уваги вивченню Я-образу, то інші зупиняються на вивченні проблеми самоствавлення і його будови, розглядають будову самосвідомості, досліджують структуру Я-концепції. У статті здійснено теоретичний аналіз основних характеристик Я-концепції особистості й емпірично досліджено структурні компоненти Я-концепції майбутніх рятувальників. Я-концепція курсантів-рятувальників впливає на всі життєві прояви людини, відіграючи самостійну роль у її житті. Визначено зміст поняття «Я-концепція» і фактори, які впливають на формування Я-концепції особистості, з'ясовано функціонально-рольові аспекти Я-концепції, виокремлено структурні компоненти Я-концепції. Емпірично досліджено структурні компоненти Я-концепції майбутніх рятувальників – курсантів першого курсу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Встановлено, що у майбутніх рятувальників переважає когнітивний компонент структури Я-концепції, який виражається у зв'язках із соціальною ідентичністю, товариськістю і незалежністю. Емоційно-оцінний компонент також притаманний структурі особистості курсантів та має зв'язки із середнім рівнем домагань і адекватною самооцінкою,

середнім рівнем ригідності, низьким рівнем фрустрації, середнім рівнем тривожності й агресивності. Поведінковий компонент виражається у тому, що під час виникнення конфліктних ситуацій у курсантів переважають такі типи поведінки, як співпраця та суперництво. Такі результати свідчать про розуміння курсантами своїх можливостей.

Ключові слова: Я-концепція, структурні компоненти, теоретико-емпіричний аналіз.

O. Vavryniv, M. Makovetska

Structural Components of the Self-Concept of Future Rescuers

Psychological studies of different authors about Self-concept are quite diverse and heterogeneous. If some researchers are trying to pay more attention to the study of Self-image, others focus on the study of the personal self-conception and its structure, the structure of consciousness is considered, the structure of Self-concept is examined. The article presents the results of theoretical and empirical studies of the structure of one of the most challenging problems of the Self-concept of students-rescuers, which affects all manifestations of life playing an independent role in human life, from early childhood to old age. The notion of «Self-concept» and the factors influencing the formation of the personality's Self-concept were defined, the functional-role aspects of Self-concept were clarified, the structural characteristics of Self-concept and the structural components of the personality's Self-concept were shown. The structural components of the Self-concept of future rescuers – first year students of Lviv State University of Life Safety were studied empirically, namely: cognitive, emotional and evaluative, behavioral ones. It was established that the cognitive component predominates in the structure of future rescuers' Self-concept, which is manifested in relations with social identity, sociability and independence. The emotional and evaluative component is also inherent in the cadets' personality structure and has links to the average level of aspirations and adequate self-esteem, moderate rigidity, low frustration, moderate anxiety and aggressiveness. The behavioral component is expressed in the fact that during the emergence of conflict situations, the following types of behavior, such as cooperation and rivalry, prevail in cadets. Such results indicate that cadets understand their capabilities.

Key words: Self-concept, structural components, theoretical and empirical analysis.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник С. М. Вдович